

Třebíč

Kraj: Vysočina

Správní obvod: Třebíč

Nadmořská výška: 450 m n. m.

Počet obyvatel: 33 579

Adresa URL: www.trebic.cz

Okres: Třebíč

GPS souřadnice: 49.214787N, 15.879552E

První pís. zmínka: 1277 (747 let)

PSČ: 674 01

Historie obce Třebíč

Za dlouhá staletí své existence se Třebíč stala důležitým hospodářským, správním, politickým i kulturním těžištěm jihozápadní Moravy. Její počátky sahají až k roku 1101, kdy zde moravská údělná knížata Oldřich Brněnský a Litold Znojemský založila benediktinský klášter. Díky štědrosti zakladatelů patřil k nejbohatším v celém přemyslovském státě a působil jako významné středisko náboženského života, vzdělanosti i pilné kolonizační činnosti.

Kolem poloviny 13. století přistoupil benediktinský konvent ke stavbě nové klášterní budovy a pozoruhodné románsko-gotické basiliky, která dnes nese jméno Panny Marie a sv. Prokopa. Třebíčský klášter se tehdy rozhodl založit na pravém břehu řeky, "na zeleném drnu" kolonizační město. Mimořádná rozloha Karlova náměstí vypovídá i po mnoha staletích o velkorysém zakladatelském gestu benediktinů, jejichž řádové kapuce má Třebíč v městském znaku. Již velmi brzy po založení byla Třebíč označována za město, jak to potvrzuje text nejstarší listiny z roku 1277. Povolení opevnit se hradbami a řídit se normou městského práva udělil Třebíči až Karel IV. s Janem Lucemburským v roce 1335. Hradby postavené kolem poloviny 14. století chránily město až do 18. století, kdy ztratily vojenský význam, a navíc bránily dalšímu rozvoji městského areálu. Jejich zbytky jsou ovšem pozorovatelné ještě dnes.

Původní gotická podoba Třebíče vzala za své v roce 1468, kdy bylo město za válek mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem téměř zničeno. Zachována nezůstala ani renesanční Třebíč, jak ji známe ze starších vyobrazení. Po četných požárech byly renesanční a barokní štíty nahrazeny romantickými a historizujícími fasádami. O to větší cenu mají dva renesanční domy na Karlově náměstí - tzv. Františkovský (Malovaný) a Ráblův (Černý). První patřil vlášskému kupci Francescovi Calligardimu, druhý mydlářskému mistru Janu Ráblvi. Oba jsou nápadné svou sgrafitovou výzdobou. Z časů budování města, kolem poloviny 13. století pochází i farní kostel sv. Martina. Zdaleka je viditelná jeho mohutná, vysoká věž původně součást městského opevnění.

Před Bílou horou náležela Třebíč k významným střediskům jednoty bratrské, zejména předměstí Jejkov, kde se nacházela bratrská kaple, špitál i "pohřební zahrada".

Události stavovského povstání i třicetileté války přečkalo město bez větších škod a dlouho se také úspěšně bránilo rekatolizaci. Architektonickým symbolem vítězství katolicismu, "návratu staré víry" do Třebíče, se stal kapucínský klášter s kostelem na Jejkově. Strohá stavba kapucínského slohu, kostel Proměnění Krista Pána, byl podobně jako klášter dokončen v roce 1693.

Za třicetileté války se Třebíč spolu s celým panstvím stala majetkem tzv. mnichovo-hradištské větve panského rodu Valdštejnů. Vdova po Smilu Osovském, Kateřina z Valdštejna, provdaná za jednoho z

nejvýznamnějších politiků Karla st. ze Žerotína, odešla do emigrace a panství přenechala svému bratru Adamovi ml. z Valdštejna, vysokému císařskému úředníkovi. V 18. století pak město vedlo dlouholeté spory s valdštejnskou vrchností, zvláště s Janem Josefem z Valdštejna, aby uhájilo alespoň část starobylých městských práv.

Řadu významných změn v životě Třebíče přineslo 19. století. Převaha textilních řemesel (soukenictví, tkalcovství) byla vystřídána rozhodujícím podílem výrobou obuvi a zpracování kůže. Ve druhé polovině 19. století vybojovalo také české měšťanstvo vítězný zápas se zámožnější a vlivnější německou menšinou o vládu nad městem. Bezpochyby záslužným činem české samosprávy bylo zřízení nižšího slovanského gymnázia v Třebíči roku 1871 a stavba gymnazijní budovy v roce 1889. Stavitelé Herzán a Volf dali Třebíči v podobě novorenesančního gymnázia další historicky i architektonicky zajímavý objekt. Třebíč v 19. století výrazně změnila svůj vzhled, zanikla rovněž její funkce střediska vrchnostenské správy, rozrůstala se tu průmyslová výroba a tzv. transversální dráha spojila Třebíč pevněji s ostatním okolím.

Ve 20. století prožívala Třebíč osudy venkovského okresního města. Stavební činnost jen výjimečně překračovala běžný standard. Za pozornost stojí secesní evangelický kostel na Bráfově třídě (r. 1910), pravoslavný chrám sv. Václava a Ludmily na Gorazdově náměstí, budova Městské spořitelny na Karlově náměstí (byla postavena r. 1932 podle projektu architekta Bohuslava Fuchse) a z průmyslových objektů kubistická budova UP závodů v Domcích.

